

Бандурка Ангеліна Іванівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних наук,
доцент ***Юлдашева С. А.***

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УСНОЇ ТА ПИСЬМОВОЇ ФОРМ УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО МОВЛЕННЯ

У сфері мовленнєвої діяльності дуже важливою є загальна й професійна освіченість мовця, його ерудиція. Маючи ґрунтовні знання, зокрема з мови, досконало володіючи її усною і писемною формами, кожен носій мови може зарекомендувати себе в суспільному житті найефективніше.

Порівняльний аналіз усної і писемної форм українського літературного мовлення дає змогу виявити як спільні для них ознаки, так і розрізнявальні, які властиві лише одній із форм мовлення. Усне мовлення і писемне мовлення розрізняються:

- матеріально, фізично. Вони представлені неоднаковою матерією: усне мовлення – фонемами, звуками, інтонацією, а писемне мовлення втілюється в графічних (писаних, друкованих) знаках, переважно в літерах, ієрогліфах тощо;

- інструментально. Ці форми мовлення мають неоднаковий спосіб породження, вияву: одиниці усного мовлення (звуки, слова тощо) утворюються органами мовлення людини, артикуються, вимовляються, а одиниці писемного мовлення – це записані, надруковані (літери, розділові знаки) графічні знаки [1, с. 54];

- способом сприймання. Усі явища, елементи усного мовлення сприймаються на слух і становлять акустичні (слухові) одиниці, а явища писемного мовлення (літери, розділові знаки) сприймаються зором і є оптичними (зримими), спостережуваними мовними одиницями;

- сферою застосування і виконуваною функцією. Вони часто служать неоднаковій спілкувальній меті і використовуються по-різному: в одній ситуації – усно, в інших – доцільно або можна висловитись тільки писемно;

- виявом позамовних засобів спілкування. Жести й міміка в усному і писемному мовленні виявляються по-різному. В усному обміні думками ці засоби діють безпосередньо і сприймаються зором чи на слух у момент їх творення, у своєму

природному вияві, а в писемному мовленні вони передаються і сприймаються опосередковано (їх описують), а не в своїй натуральній і первісній формі [1, с. 55];

- варіативністю мовних одиниць. Усне мовлення, реалізуючись у найрізноманітніших виявах інтонації, супроводжуючись мімікожестикуляційними елементами, формами, порівняно з писемним має значно більшу варіативність значеннєвого і стилістичного вияву: будь-яке речення чи функціональний заміник речення можна реалізувати в безлічі інтонаційних варіантів.

- темпом, тобто швидкістю вимовляння слів у мовленнєвому потоці. Експериментально вже доведено, що висловлюватись усно можна в 10 разів швидше, ніж писемно;

- організованістю, продуманістю. Усне мовлення, навіть будучи літературним, менш організоване структурно, стилістично, вільніше в доборі мовних засобів, ніж писемне. Це особливо пояснюється технікою, характером вияву обох форм мовлення. Через нестачу часу усне мовлення редагувати, видозмінювати важче; натомість, записані думки автор може виправляти, змінювати, доповнювати. Писемне мовлення майже завжди більш продумане, усвідомлене, осмислене, ніж усне.

- способом і засобом спілкування. Усне мовлення є здебільшого способом і засобом безпосереднього, прямого спілкування між наявними співрозмовниками або по телефону, радіо і телебаченню, а писемне мовлення

- це здебільшого спілкування між тими, хто роз'єднаний і простором, і часом [1, с. 58];

- формою викладу. Писемне мовлення найчастіше монологічне, здебільшого не передбачає негайного реагування, зворотної інформації. Діалог у писемній формі зазвичай створюється за відсутності його учасників (персонажів, дійових осіб) і лише зрідка з метою прямого спілкування (обмін записками, скажімо, на зборах та ін.). В усному мовленні мовець і слухач взаємодіють здебільшого синхронно (одночасно). Поеднанням інформації у двох виявах (того, хто усно висловлюється, і того, хто сприймає висловлену інформацію, продукуючи в цей же час і свою) створюється діалогічне мовлення;

- часом виникнення. Початок формування усного мовлення сягає далеких тисячоліть, коли в найближчих предків людини поступово з'являлась «потреба щось сказати одне одному» (Ф. Енгельс), а писемне мовлення виникло тільки з появою письма приблизно в IV тис. до н. е. [2, с. 99].

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що писемне мовлення є первинною формою літературної мови, воно започатковується створенням і використанням літер для позначення звуків. Без писемної фіксації звуків мова не може стати літературною, зрозумілою для всіх, хто нею послуговується. Лише так звані штучні мови (есперанто та ін.) не мають первинної усної форми вияву, не утворюються з неї, а створюються штучно, проте з орієнтацією на якусь мову. До прикладу, есперанто має в своїй основі «мертву» латинську мову. Штучною мовою спілкуються (переважно з іноземцями) лише окремі мовці.

Стосовно усного мовлення, можна наостанок зауважити, що воно слугує основою для мовлення писемного. Із запису одиниць усного мовлення і починається писемна форма мови, яка завжди репрезентує собою пізніше культурне надбання людини. Отже, писемне мовлення є відображенням усного.

Розвиток обох форм мови здебільшого визначається їх взаємодією і взаємодосконаленням.

Список використаних джерел

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003.
2. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови. К.: Вища школа, 2003.
3. Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994.
4. Культура української фахової мови. Л.І. Мацько., Л.В. Кравець. Навчальний посiбник. Київ : Академія, 2007.

Баранівська Надія Миколаївна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри
юридичного документознавства навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ ***Ознамець Г. О.***

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ПРАВА

Функціонування української літературної мови залежить від стану мовної політики в державі, адже вона є частиною загальнонаціональної політики, пріоритетом якої є утвердження і розвиток української мови – головної ознаки ідентичності української нації.